



# Usbekistan

*Fattige torvekoner sælger lidt grøntsager.*

*Tekst og fotos: Helle Eggebrecht*

## Fra beklædning til korak

I september 1986 sad jeg i et fly sammen med en gruppe kunsthåndværkere på vej til den sovjetiske republik Usbekistan. Bynavne som Samarkand, Buchara og Taschkent havde i 70'erne en magisk tiltrækning især på hippierne, og nu fik jeg selv chancen for at opleve dette fremmede land. Heroppe fra flyet i 10 km højde kan jeg genkende Aralsøen, som jeg kender fra landkortet. Vandet til denne store sø kom-

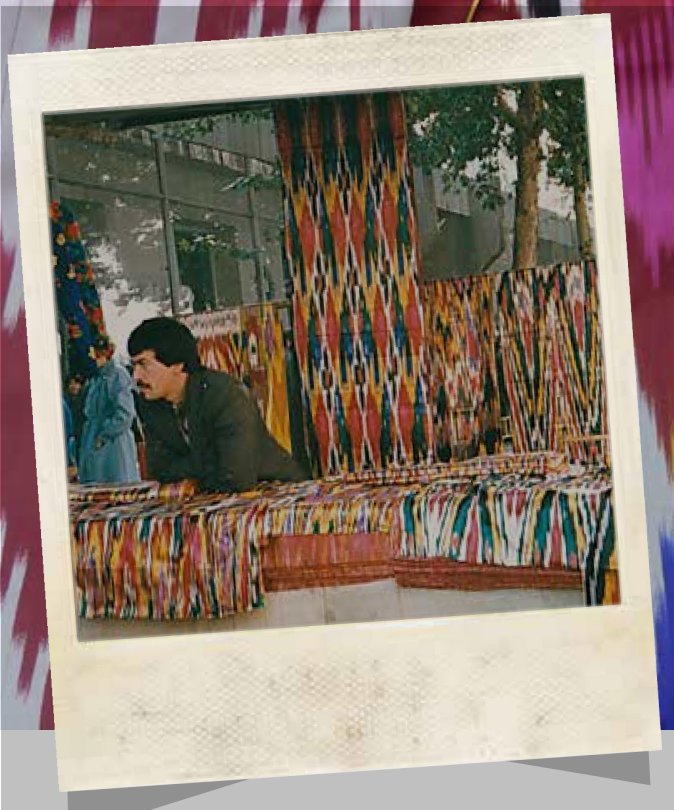
mer fra Pamir-bjergene og bliver ledt ud i søen ad floden Amur-Darja. Denne sø er skrumpet foruroligende ind, og jeg kan ane den oprindelige kystlinje, for søen er omkranset af et bredt bælte af endeløse sand- og sumpområder. Søen udtørre mere og mere, fordi der aftappes enorme mængder vand til landbruget ude i ørkenen. Den tiloversblevne sø er blevet salt, og mange fiskearter har naturligvis ikke overlevet denne drastiske forandring.

*De specielle "tesenge", som står i parkerne, er forbeholdt mændene.*

## Usbekistan – en vigtig bomuldsproducent

Grunden til det enorme vandtab i søen kan jeg også se fra mit vindue i flyet. Tværs igennem ørkenen følger jeg de 200 km lange kanaler, som leder vandet ud til de nyanlagte bomuldsmarker. Kun store mængder vand muliggør dyrkningen af bomuld, den tørstige kulturplante. Men disse kanaler er kun begyndelsen i hele kultiveringsprocessen. For at omforme den saltholdige ørken til landbrugsland bliver ørkensandet glattet og dækket til med et 30 cm tykt lag ler. Derefter beplantes det med planter, som kan modstå saltindholdet i undergrunden. Senere dyrkes der majs og ris, og til allersidst kommer beplantningen med bomuld. Man kan forestille sig, at denne omdannelse fra ørken til frugtbar jord kan tage mange år.

Et citat fra min rejsedagbog fra 1986: På busturen fra flyvepladsen til vores hotel oplever jeg for første gang udstrakte bomuldsmarker. Vores rejsefører Lumilla fortæller, at den usbekiske silke- og bomuldsproduktion hører til de vigtigste på verdensplan.



Den berømte syvfarvede "Afrang" silke, købt på torvet i Samarkand 1986.

Alene Tysklands behov for bomuld dækkes op til 70-80% herfra. Vi stiger ud og inspicerer de modne frugtstande, og vores jakkelommer fylder vi med bugnende bomulds kapsler.

Ludmilla forklarer, at der findes seks sorter bomuld. Den sort, vi ser her, er kun ca. 40-50 cm høj, hvilket betyder at man må bukke sig dybt for at høste den. Et anstrengende job. Foruden de værdifulde bomuldsfibre udvinder man olie til madlavning og sæbefremstilling af frøene. Af bladene udvindes citronsyre, af rødderne laves en sårsalve, og stænglerne bruges til spiritus. Intet går tabt!

Efter Sovjetunionens sammenbrud i 1991 gik det hårdt ud over produktionen af bomuld og silke. Nu 30 år senere mærker man en stigende tendens, bl. a. takket være udenlandske investorer, og disse eftertragtede tekstiler kan nu igen konkurrere på verdensmarkedet.

### Silke, ikat og spraglet tøj

I Samarkand slentret vi hen over Registan-pladsen. Vi er overvældede

"skyer på himlen".

af de mægtige pragtbygninger, som alle er beklædt med ornamentale mosaikker af keramik i turkis og mørkeblå farver,

skinnende i den stærke sol. Her på denne plads brændte de muslimske kvinder i 1960'erne deres slør. Siden da har kvinderne i Usbekistan ikke båret slør. Derimod bærer de ofte en lille fint håndbro- deret hat i pilleæskeform. Mange bruger også et meget stort trekantet tørklæde med trykte rosenmønstre på. Det bliver lagt over hovedet og hænger løst ned over overkroppen som en kappe. Der er ingen associationer med sløret, for det er sikkert en beskyttelse mod solen og sandstormene ude fra ørkenen.

De første silkestoffer og silkeorme kom til landet med silkevejens karavaner for mange hundrede år siden. Allerede i det 14. århundrede bar man klæder af ikatvævede silkestoffer ved Timors hof, Dschingis Khans barnebarn. Ikat er en kompliceret væveteknik, hvor trend og islæt bindes sammen inden farvningen, for derefter at danne bestemte mønstre i det færdigvævede stof. Denne farve- og væveteknik var

*En stofbod i Samarkand sælger silkeikat med mønstre som*

dengang som i dag udbredt i store dele af Asien.

Stoffer af ikatsilke med mønstre som skyer på himlen lærer jeg at kende på gaden i Samarkand. Det er den såkaldte "Abr"-ikat (afledt af det persiske ord "Abr" = sky). I en stofbod sælger de også de syvfarvede ikatsilkestoffer, kaldet "Afrang". Jeg havde aldrig før set så spændende og farvestrålende silkestoffer i en så fyldig og gedigen kvalitet som her. Stofferne ser meget eksotiske og fremmedartede ud. Kunne de mon bruges til noget hjemme i Europa?

### Hverdagsdragter

Alle kvinder, unge som gamle, går i kjoler af silkeikat, hvad enten vi møder dem på gaden, i basaren eller i moskeen. Desværre kan vi ikke risikere at fotografere de flotte dragter. Vi befinder os i et muslimsk land og må respektere deres forbud, som bliver fulgt op med trusler. Derfor prøver jeg at beskrive tøjet. Kvindedragten kan se sådan ud: En knælang kjole i silkeikat, pludderbukser med et andet ikatmønster end kjolen eller bukser

Kludemagasinet · Nummer 3 · 2020 **23**



af blomstret bomuldsstof. Ved ankelen holdes de vide bukser sammen med et fint broderet bånd, som ender i små fine kvaster. Dertil kommer hovedbeklædningen, pilleæsken. På fødderne bruger de for det meste sorte lædersko. Alle disse brogede stoffer og mønstre blandes muntert og ubekymret eller efter uigennemskuelige regler til en festlig mix, som lyser op i gadebilledet. Kan folk ikke tillade sig at købe silkestoffer, kan de klare sig med bomuldsstoffer med påtrykte ikatmønstre.

Mændene, som arbejder på de store melon- og krydderitorve efter høsten i september, bruger store vatterede frakker af sribet stof, de såkaldte "Chapans". De er varme og slidstærke, for stofferne væves meget tæt

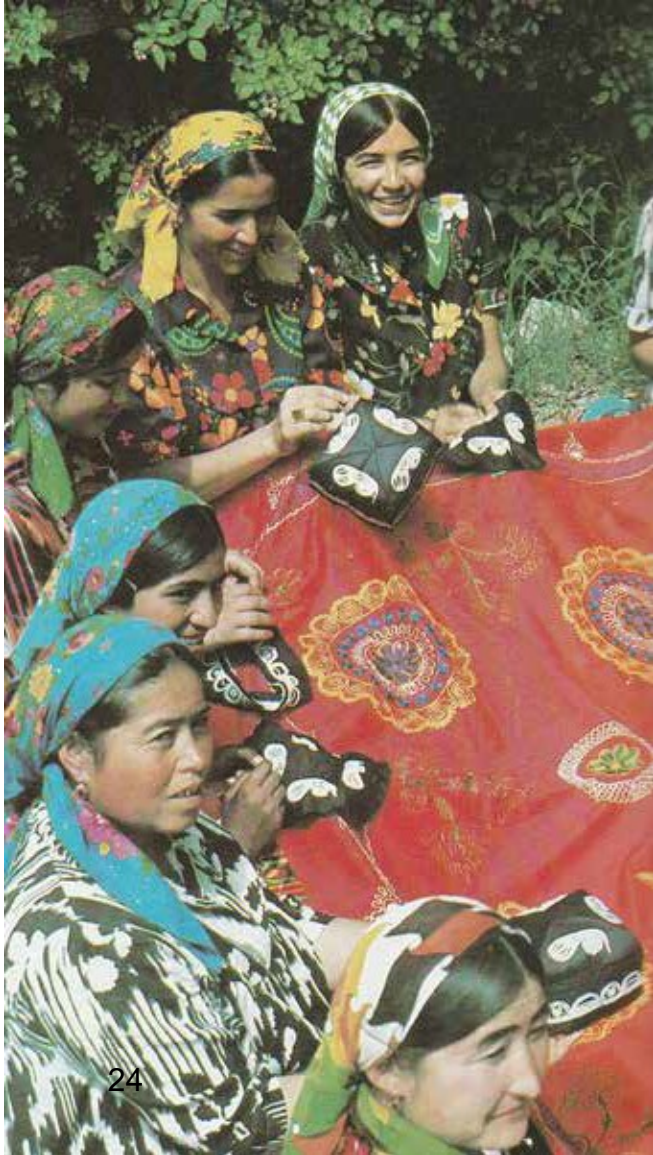
med en trend af bomuld og islæt af skinnende silke. Man ser også enkelte gamle mænd med quiltede kaftane af brokade. Måske er de gået af mode.

Men alle mænd, virkelig alle, går

med en sort silkekalot dekoreret med borter og broderede hvide stiliserede mandler, som er et udbredt frugtbarhedssymbol. Tænk bare på vores ris à l'amande med mandlen til jul!

### Et gammelt kameltæppe

I mellemtiden er disse farvestrålende etniske dragter, som jeg oplevede dem i 1986, helt forsvundet fra bybilledet. De udstrålede en anelse af 1001 nats eventyr og gjorde rejsen uforglemmelig. Men i mit mere end 50 år gamle kameltæppe, købt på et loppemarked, genfinder jeg alle de stoffer, jeg har beskrevet. Kameler og



24

hestene blev smykket med sådanne tæpper til familiernes og landsbyens fester. Tæppet og syteknikken kaldes en korak. Selvfølgelig blev en korak til et dyr



syet af aflagt tøj. Derfor er stofstykkerne i en korak tit meget ældre end selve korakken. Det er en kendsgerning, vi også kender fra andre antikke quilts. På min gamle korak ser man bomuldsstof med påtrykt ikat, silkeikat, blomstret bomuld, lilla fløjl, brokade og stribet silkestof fra mandens kaftan. Alle smådele er syet sammen i hånden med grove sting. Det er sikkert et nomadearbejde, som blev syet undervejs med dyrene på græsning. Borterne med de små trekanter, kendt som "Flying Geese", er turkmenske symboler til beskyttelse.

Den amerikanske quiltkunstner Yvonne Porcella mente, at disse borter oprindeligt stammer fra det persiske kulturområde. De

gule og hvide farver beskytter mod uheld og onde blikke, mens den røde farve er helliget profeten Muhammed. Trekanten er det vigtigste, et aktivt våben mod alt truende: Dæmoner, ånder og det onde blik. Ja, selv kvaster og frynser skulle give beskyttelse i en omverden, hvor enhver måtte skøtte sig selv.

Koraker blev syet grænseoverskridende – såvel i Turkmenistan, Afghanistan og Usbekistan, dengang de politiske grænser endnu ikke hindrede nomaderne på deres vandring. I nomadernes hverdag havde man forskellige anvendelsesmuligheder for en korak. Man kunne servere te på den, hænge den over spejlet eller for indgangsdøren eller pakke vigtige ting ind i den. Ved bryllupper satte brudeparret sig på en korak for at blive beskyttet.

*Kvinderne arbejder i fællesskab og syr mændenes kalotter af sort silke til salg. På hver hat er der broderet hvide stiliserede mandler. Det er et gammelt frugtbarhedssymbol.*

*Foto: Fra rejseprospekt.*

*Kameltæppet er syet af gammelt slidt tøj, falmet af den stærke sol og pyntet med simple kvaster af stof. Tæppet måler 100 x 75 cm.*

Kludemagasinet · Nummer 3 · 2020

## Artikelserie - en tekstil rejse



*En antik korak med indtørret ler på bagsiden. Mål: 50 x 50 cm.*



*"Glowing Avalanche" 2007 håndsytet i silke af Annette Tatchen. Quilten måler 110 x 60 cm.*



### En lille antik korak

I min 75 år gamle korak genfinder vi mange beskyttende ingredienser: De ni kvadrater indrammet med fine trekantsborter, vigtige farver og frynser udenom. Alt det skulle beskytte nomadekvinden og hendes familie mod dæmoner og onde ånder. Ordet "korak" betyder noget i retning af "flidsarbejde", og det må man sige, at det også har været, når man ser de mange små håndsuede trekanter.

Fra nomaderne i Centralasien ved man, at de tidligere byggede små hytter af ler, hvor de kunne bo på den kolde årstid. Hyttens indvendige vægge blev forsynet med koraker, som blev klistret fast med fugtigt ler. Det var på én gang beskyttelse, isolering og udsmykning. Når man forlod hytten om foråret, rev man de tekstile genstande ned fra væggene og tog dem med sig. Denne side af nomade- livet er længst forbi. Men min antikke korak har rester af ler på bagsiden. Tænk, hvis den kunne fortælle ...!

### Vi forlader Samarkand

På flyvepladsen i Samarkand er "ventesalen" en stor plæne fyldt op med træbænke uden ryglæn. "Taget" er af grønne vinblade, de skygger dejligt, og de modne vindruerklaser hænger os i møde oppefra. Efter to timers ventetid stiger vi ind i et gammelt støjende propelfly. Inde i flyet er ophængt en dekoration med en stor kobberplade, hvorpå en ung kvinde i flyveruniform er afbildet. Hun mistede livet ved en flykapring af netop dette fly få år tidligere. Men det fortalte man os først efter vores landing i Taschkent.

### En moderne korak

Der er ikke mange patchworkere i dag, der syr korak, men jeg er så heldig at have en veninde i vores gruppe, som er flittig med håndsying. Hun har syet og udstillet mange store og små koraks, og her vises en af dem, syet af Annette Tatchen, Lehrte, Tyskland.

## info

### Litteratur:

Tschudy, Ruth: „Korak, eine alte Patchwork-Technik“, Bergtor-Verlag, Grünstadt 2003.